

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Första kammaren. Nr 23.

Onsdagen den 26 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *von Sydow* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi samt från Karungi till Matarengi m. m.

Justerades protokollet för den 19 i denna månad.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den af herr *Bergström* under gårdagen väckta och då bordlagda motion, nr 105, om den politiska rösträttens utsträckande till kvinnor.

Vid föredragning af jordbruksutskottets nästlidne dag bordlagda memorial nr 82, med anledning af kamrarnas remisser af Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt skrifbiträdena hos domänstyrelsen Ebba Maria Virginia Sundberg och Hedvig Mathilda Sundberg, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt, hvarefter den kungl. propositionen hänvisades till bankoutskottet.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran Första kammarens första tillfälliga utskotts sistlidne dag bordlagda utlåtande nr 12, äfvensom kammarens andra tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtanden nr 8—10.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 22 och 25 innevarande april bordlagda memorial och utlåtanden:

nr 45, på grund af kamrarnas återremiss af statsutskottets utlåtande nr 28, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående grunderna och sättet för markgångsprisens bestämmande,

nr 46, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående läroverksadjunkten A. Hesseléns uppflyttning i högre lönegrad, och

nr 47, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för undersökningen af svenska ortnamn,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Ang. väntad ny instruktion för landshöfdingarna. Föredrogs ånyo Första kammarens första tillfälliga utskotts den 22 och 25 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med hemställan, att Riksdagen må lämnas tillfälle att i visst afseende yttra sig öfver ett väntadt förslag till ny instruktion för landshöfdingarna.

Med anledning af en inom Andra kammaren af herrar *Emil Kristensson, Ernst Söderberg, C. E. Svensson* och *A. C. Lindblad* väckt, till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 290, hade nämnda utskott i afgifvet utlåtande hemställt, att Andra kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes lämna Riksdagen tillfälle att, såvidt anginge bestämmelserna om fridlysningsförfarande och hvad därmed ägde samband, yttra sig öfver det förslag till ny landshöfdingeinstruktion, som i sammanhang med fögderiförvaltningens omorganisation kunde varda upprättadt.

Andra kammaren hade bifallit sitt utskotts ifrågavarande hemställan; hvarefter ärendet öfverlämnats till Första kammaren, som hänvisat detsamma till förberedande behandling af sitt första tillfälliga utskott; och hade detta sistnämnda utskott i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att Första kammaren måtte på det sätt biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut, att Första kammaren för sin del beslutade, det Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t uti den nya landshöfdingeinstruktion, som förväntades blifva utfärdad i sammanhang med fögderiförvaltningens omorganisation, införa mera normerande bestämmelser om fridlysningsförfarande och hvad därmed ägde samband.

Herr af Petersens: Herr talman, mina herrar! Under förhandenvarande förhållanden och med noggrant iakttagande af den utaf utskottet formulerade begränsning, anser jag det af Första kammarens tillfälliga utskott nr 1 förordade skrifvelseförslag vara antagligt, ehuru jag sätter utom allt tvifvel, att Kungl. Maj:t äfven vår bön förutan skulle beaktat lämpligheten af mera normerande bestämmelser om fridlysningsförfarandet.

Ang. väntad ny instruktion för landshöfdingarna.
(Forts.)

Men jag har begärt ordet väsentligen för att, på grund af egen erfarenhet, betona, huru utomordentligt viktigt det är såväl för landet i sin helhet som särskildt för dem, som äro bosatta på landsbygden med dess svaga polisväsende, att Konungens befallningshafvande må äga vidsträckt befogenhet att genom vitesbestämmelser stäfja agitation och skydda arbetets frihet.

Å andra sidan säger jag lika oförbehållsamt, att om så vore, att jag råkat blifva socialist eller hade sådana samhällsfientliga tendenser, så skulle jag icke gifva mig rast eller ro förrän jag, efter måttet af mina krafter, sökt få utplånad Konungens befallningshafvandes befogenhet att till ordningens upprätthållande stadga viten, och jag kan så väl förstå, huru bittert och motigt det måste kännas för dem, som erhålla sina order från Folkets Hus, att icke ohejdadt få härja och grassera.

Med sin vanliga påpasslighet hafva nu socialisterna under de senare åren sökt misstänkliggöra fridlysningsförfarandet och gått till storms mot detta frihetens värn och palladium; men man må väl kunna trygga sig vid, att någon eftergifvenhet härvidlag icke skall kunna komma i fråga.

Egendomligt är emellertid att se, huru stundom, allt som det passar sig, t. o. m. socialisterna kunna finna behag i Konungens befallningshafvandes ingripande medelst fridlysning. Så inträffade, enligt hvad Andra kammarens protokoll den 29 sistlidne mars utvisar, att just den motionär, hvars namn läses främst bland författarne till motionen nr 290, efter interpellation angående sandsugningshistorien å skånska kusten, sedan civilministern upplyst, att Konungens befallningshafvande i Malmöhus län vid 1,000 kronors vite förbjudit fortsättning, betygade sitt gillande af detta vite — det högsta som, mig veterligt, någonsin förekommit här i landet — därvid förklarande, att »länsstyrelsen till slut kommit på den rätta sidan»; hvarvid emellertid är att märka, ej blott att vitet varit utomordentligt högt, utan jämväl meddelats i ett fall, där befogenheten måhända icke varit alldeles oomtvistlig. — Säkert är, att om en hel flottilj under längre tid sysselsattes med att suga sand i Öresund, skulle därmed icke åstadkommas skada, som tillnärmelsevis vore att förlikna med den, som herrar socialister åstadkommit med sitt undermineringsarbete och sin agitation. Ty sanden kunna vi undvara och från

Ang. vän- hafvet tillföres ny sådan; men den bortjagade friden, förnöjsam-
 tad ny heten och arbetsglädjen — de komma ej åter.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

landshöf-
 dingarna.

(Forts.)

Herr Larsson, Jacob: Jag hade icke ämnat att taga till ordet i denna fråga, då jag anser det vara ganska lönlöst, men efter den senaste ärade talarens anförande, kan jag icke underlåta att säga några ord. Jag vill icke alls inlåta mig på de förhållanden, som denne talare berörde, men kan icke undertrycka ett djupt beklagande af, att utskottet här alldeles tappat bort hvad som är själfva kärnpunkten både i motionen och i Andra kammarens tillfälliga utskotts utlåtande. Jag säger »tappat bort», emedan jag förgäfves i utskottets betänkande letat efter något verkligt motiv för, att utskottet alldeles undanskjutit frågan om beredande af tillfälle för Riksdagen att yttra sig öfver de nya bestämmelser, man har att förvänta angående landshöfdinginstruktionen i nu förevarande del. Det är visserligen sant, att de bestämmelser, som för närvarande normera fridlysningsförfarandet, tillhöra Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftning, och att Riksdagen icke yttrat sig vid deras tillkomst. Men detta kan, efter mitt sätt att se, icke utgöra det allra ringaste hinder för att, då det nu är fråga om att få fram bestämmelser, som bättre än de nuvarande normera dessa förhållanden, Riksdagen beredes tillfälle att yttra sig, innan bestämmelserna utfärdas, och detta just på grund af de skäl, som utskottet anför för sitt skrifvelseförslag, nämligen vikten af de medborgerliga intressen, som beröras af samma bestämmelser. Därför tillåter jag mig, herr talman, att yrka, att kammaren med afslag på utskottets hemställan måtte biträda det beslut, Andra kammaren i frågan fattat.

Grefve Lagerbjelke: Det är alldeles riktigt, att utskottet icke ingått på frågan, huruvida Riksdagen skulle höras öfver den blifvande landshöfdinginstruktionen i det afseende, som nu är i fråga. Anledningen härtill har varit, att utskottet icke ansett det lämpligen tillkomma detta tillfälliga utskott att ingå på den konstitutionella frågan. Medan jag har ordet, kan jag dock icke annat än uttala, att utskottet med öfverväldigande majoritet omfattade den meningen, att Riksdagen icke bör uttala sig angående landshöfdinginstruktionens affattning; detta emedan enligt de konstitutionella synpunkter, som ligga till grund för författningslifvet här i landet, det tillkommer Kungl. Maj:t att ensam härom bestämma. Jag har genomletat Riksdagens förutvarande protokoll för att taga reda på, huruvida något likartadt fall förekommit, och har då funnit, att vid 1904 års riksdag väckte, med anledning af det bekanta vedmålet i Göteborg, Sven Adolf Hedin motion gående ut på att, med hänsyn till hvad som passerat i nämnda fråga, landshöfdingein-

struktionen borde i visst afseende ändras; och anhölls tillika i Ang. vän- motionen, att Riksdagen skulle sättas i tillfälle att yttra sig öf- tad ny ver det blifvande ändringsförslaget. När Andra kammarens ut- instruk- skott yttrade sig öfver denna motion, understödde utskottet tion för landshöf- motionären beträffande behovet af ändring, men uttalade sig icke dingarna. med ett enda ord, huruvida Riksdagen skulle yttra sig öfver (Forts.) ett blifvande förslag. Under debatten förekom icke heller nå- got yrkande i detta afseende, utan kammaren biföll sitt utskotts skrifvelseförslag. När frågan kom till Första kammaren, blef medkammarens beslut utan diskussion icke biträdt. Jag får, herr talman, då jag anser det vara Kungl. Maj:ts både rättig- het och skyldighet att ensam fastställa instruktion för sina tjän- stemän, och det alltid står Riksdagen fritt, om den icke är be- låten med af Kungl. Maj:t utfärdade instruktioner, att seder- mera framställa förslag om ändring däri, yrka bifall till utskot- tets hemställan.

Herr Larsson, Jacob: Gentemot utskottets ärade ordfö- rande ber jag få erinra, att det dock här rör sig om något mera än en instruktion för landshöfdingarna eller för vissa Kungl. Maj:t underställda tjänstemän, och vill till stöd härför än en gång påpeka hvad äfven utskottet framhållit, att ifrågavarande instruktion berör synnerligen viktiga medborgerliga intressen. Detta synes mig vara ett tillräckligt afgörande skäl, hvarför man, utan afseende därpå att landshöfdingeinstruktionens ut- färdande ankommer på Kungl. Maj:t ensam, likväl bör hos Kungl. Maj:t anhålla, att Riksdagen får yttra sig öfver det änd- ringsförslag eller det förslag till ny instruktion, som i detta stycke kan af Kungl. Maj:t uppgöras, så mycket mer som det står Riksdagen grundlagsenligt öppet att i alla frågor, som röra Kungl. Maj:ts ekonomiska lagsiftning, hos Konungen göra underdåniga framställningar.

Herr Berger: Enligt min tanke är utskottets hem- ställan alldeles onödig. Det föreslås däri, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att Kungl. Maj:t i den nya landshöfdingeinstruktionen måtte införa mera nor- merande bestämmelser om fridlysningsförfarande och hvad därmed äger samband; men det synes ganska klart, att äf- ven utan påminnelser från Riksdagens sida dylika normeran- de bestämmelser komma att införas i denna instruktion. Där- jämte anser jag, i likhet med herr Larsson, utskottets förslag olämpligt af den anledning, att Riksdagen, om det bifalles, för- klarar sig nöjd med, att alla de normerande bestämmelserna få sin plats i instruktionen, ehuru de viktigaste af dessa bestäm- melser rätteligen synas böra stadgas i en lag, stiftad af Konung och Riksdag gemensamt. Det kan nämligen icke vara lämp- ligt, att så viktiga medborgerliga rättigheter som här beröras,

Ang. väntad ny instruktion för landshöfdingarna. helt och hållet göras beroende af Konungen allena. Hufvudgrunderna i ämnet böra vara bestämda i en lag.

Jag vill således icke vara med om utskottets hemställan. Om denna emellertid antages, byser jag den säkra förvisningen, att den kommer att af Andra kammaren afslås.

(Forts.)

Andra kammarens beslut i frågan innehåller, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes lämna Riksdagen tillfälle att, såvidt angår bestämmelserna om fridlysningsförfarande och hvad därmed äger samband, yttra sig öfver det förslag till ny landshöfdinginstruktion, som i sammanhang med fögderiförvaltningens omorganisation kan varda upprättadt.» Detta beslut har det mot sig, att Riksdagen endast skulle yttra sig, men genom detta beslut är man åtminstone inne på den rätta vägen. Enligt min mening vore det riktiga, att Riksdagen begärde, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета en författning om fridlysningsförfarandet och hvad därmed äger samband, samt att Kungl. Maj:t måtte öfverlämna åt Riksdagen, jämlikt 89 § R. F., att gemensamt med Konungen antaga en lag i dessa frågor. Ett förslag i denna riktning kan nu emellertid ej framställas. Jag instämmer därför i herr Larssons yrkande, att Första kammaren måtte biträda Andra kammarens beslut.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå, att Första kammaren skulle biträda det beslut Andra kammaren i ämnet fattat; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken upprepad, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Jacob*, begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, biträder kammaren det beslut Andra kammaren i ämnet fattat.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—92;

Nej—25.

Som Andra kammarens i ärendet fattade beslut således ej blifvit oförändradt antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen ärendet till Andra kammaren återlämnas för vidare behandling.

Föredrogs ånyo Första kammarens första tillfälliga utskotts den 22 och 25 denna månad bordlagda utlåtande nr 11, angående väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande utredning af ägande- och dispositionsrätten till församlingarnas kyrkor.

Om ägande- och dispositionsrätten till församlingarnas kyrkor.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till behandling af dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 55, hade herr Räf hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda frågan om äganderätten och dispositionsrätten till församlingarnas kyrkor samt för Riksdagen framlägga denna utredning.

Vid behandling af utskottets häröfver afgifna afstyrkande utlåtande hade Andra kammaren återremitterat ärendet till utskottet, hvarefter utskottet i förnyadt utlåtande hemställt, att Andra kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder för att tydliga bestämmelser angående rätten att upplåta kyrka för andra än kyrkliga ändamål måtte komma till stånd.

Efter det utskottets sist omförmälda hemställan af Andra kammaren bifallits samt ärendet öfverlämnats till Första kammaren, hade denna kammare hänvisat detsamma till förberedande behandling af sitt första tillfälliga utskott, hvilket i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att Första kammaren icke måtte biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Ehuru jag förutser utgången här af denna fråga, har jag ansett, att ärendet icke borde behandlas, utan att jämväl i denna kammare en röst höjde sig till försvar för Andra kammarens beslut. Det förhåller sig ändå så, att man icke kan anse frågan om ägande- och dispositionsrätten till kyrkorna tillfredsställande besvarad genom den hänvisning till en viss tolkning och till ett visst utslag, som utskottet i sitt utlåtande pekar på. Jag tror, att den uppfattning är riktig, som förmenar, att man bör redan nu från början, sedan uppmärksamheten blifvit fästad vid förhållandet och innan olika tillvägagångssätt på olika orter kommit att skapa

Om ägan-
de- och
disposi-
tionsrät-
ten till för-
samling-
arnas
kyrkor.
(Forts.)

rent af olidliga förhållanden, ställa om att en dylik utredning kommer upp. Jag har också den öfvertygelsen, att denna kam-
mare skall en gång komma till samma uppfattning, fastän mel-
lan den dagen och denna dag åtskilliga ur olika synpunkter
smärtsamma erfarenheter om det nuvarande tillståndets olämplig-
het och ohållbarhet få göras. I det afseendet finner jag mig
också i sällskap med åtskilliga personer med ganska konservativ
uppfattning. Jag vill erinra därom att, när detta ärende förra
året i Andra kammaren behandlades, en framstående konserva-
tiv landtman därstädes uttalade sig för att en utredning i det
här afseendet måtte komma till stånd. Sedermera har man
fått höra, att det tros, att man genom att hindra en sådan ut-
redning skall kunna komma därhän, att kyrkorna icke blifva
använda för annat än rent gudstjänstliga ändamål. Men om
jag icke misstager mig har just denne talare fått göra erfaren-
het om att så icke är förhållandet.

Jag tillåter mig att, efter att i korthet hafva anfört detta,
yrka på godkännande af Andra kammarens i detta ärende fat-
tade beslut.

Grefve Lagerbjelke: Jag vill iustämma med den föregå-
ende talaren däri, att frågan om ägande- och dispositionsrätten
till församlingarnas kyrkor icke kan anses vara tillfredsställande
besvarad med de hänvisningar, som utskottet gjort dels till ett
meddeladt utslag och dels till den tolkning, som uttalats af sak-
kunniga personer. Men såvidt jag kan finna, föreligger icke
nu frågan om ägande- och dispositionsrätten till kyrkorna.
Denna fråga förevar i motionen och i Andra kammarens utskotts
första förslag, men sedan frågan blifvit återremitterad till Andra
kammarens utskott, kvarstår densamma icke i den nya kläm-
men. Där står: »att Andra kammaren för sin del beslutar, att
Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det täcktes
Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder för att tydliga bestämmelser an-
gående rätten att upplåta kyrka för andra än kyrkliga ändamål
må komma till stånd». Dessa »tydliga bestämmelser» anser
Första kammarens utskott redan finnas och har därför icke kun-
nat komma till annat resultat, än hvad utskottet gjort. Jag
yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med
framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad ut-
skottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå, att
Första kammaren skulle biträda Andra kammarens i ämnet fatta-
de beslut; och förklarades den förra propositionen, hvilken upp-
repades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 22 och 25 innevarande april bordlagda utlåtande nr 6, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående särskild stämpling å importerade ägg. *Ang. särskild stämpling å importerade ägg.*

Inom Andra kammaren hade i fråga om särskild stämpling å importerade ägg väckts två motioner, nr 164 af herrar *Sjöberg* och *Olausson* samt nr 192 af herr *Månsson*.

I den förra motionen hade föreslagits, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt gå i författning om utredning rörande lämpliga bestämmelser därom, att utländska ägg skulle vid importen vara försedda med påstämpladt märke, angifvande det främmande ursprunget, och vidtaga däraf föranledda åtgärder.

Herr *Månsson* hade i sin motion hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt gå i författning om utredning rörande lämplig bestämmelse därom, att utländska ägg skulle vid importen och försäljningen vara försedda med påstämpladt märke, angifvande det främmande ursprunget, samt vidtaga däraf föranledda åtgärder.

Andra kammarens tillfälliga utskott, till hvars förberedande behandling ifrågavarande motioner öfverlämnats, hade i afgifvet utlåtande hemställt, »att Andra kammaren för sin del beslutar, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt gå i författning om utredning rörande lämpliga bestämmelser därom, att utländska ägg skola vid importen och försäljningen vara försedda med påstämpladt märke, angifvande det främmande ursprunget, och, därest denna utredning skulle gifva vid handen, att importen af ifrågavarande ägg genom sådan anordning icke skulle i afsevärd grad försvåras, inkomma till Riksdagen med det förslag, hvar till denna utredning må kunna föranleda.»

Denna utskottets hemställan hade af Andra kammaren biträdts, hvarefter beslutet härom delgifvits Första kammaren, som öfverlämnat frågan till sitt andra tillfälliga utskott; och hade detta utskott i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, »att Första kammaren ville på det sätt biträda medkammarens beslut, att Första kammaren för sin del beslutar, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt gå i författning om utredning rörande lämpliga bestämmelser därom, att utländska ägg skola vid importen och försäljningen vara försedda med påstämpladt märke, angifvande det främmande ursprunget; och, därest denna utredning skulle gifva vid handen, att importen af ifrågavarande ägg genom sådan anordning icke skulle i afsevärd grad försvåras, vidtaga däraf föranledda åtgärder.»

Ang. sär-
skild
stämpling
å importe-
rade ägg.

(Forts.)

Herr Boman: Det är naturligt att, då en fråga sådan som denna återkommer med korta mellanrum, det icke kan blifva mycket nytt att anföra i densamma. Emellertid föreligger, sedan ärendet för två år sedan var uppe till Riksdagens pröfning, två års 1909 och 1910 års export- och importstatistik. Exporten visar en ökning från 38 miljoner 1908 till 41 miljoner 1910, importen en minskning samma år från 55 miljoner till 49 miljoner. Skillnaden mellan import och export har sålunda på dessa två år minskats från 17 miljoner till 8 miljoner, och vill man se tillbaka från år 1904 har skillnaden fallit från 62 miljoner till 8 miljoner. Dessa siffror synas mig tyda på, i motsats till hvad motionärerna och utskottet påstå, att landets export af ägg är stadd i en sådan utveckling att den icke kan anses löpa fara af de nuvarande förhållandena. Af de siffror, som varit tillgängliga för två gångna månader i år, ser det icke osannolikt ut, att i år exporten och importen skulle komma i jämvikt; att då återopa exporthandelns behof såsom skäl för den ifrågasatta stämplingen synes mig oriktigt.

Vidare återopar motionären i fråga om exportens förment hotade ställning ett uttalande af landtbrukskonsulenten Bagge. Jag skall med anledning däraf be att få anföra ett annat uttalande af samma konsulent, afgifvet i bref till konsul Levisson i Göteborg, innehafvare af en af de fyra affärsfirmor, som tillsammans representera ungefär tre fjärdedelar af landets äggexport. Herr Bagge skriver:

»Skulle nu påbjudas, att de importerade äggen måste vara märkta med ursprungslandet, komme af det skäl jag förut nämnt säkert hela importen så godt som att upphöra och följden däraf blifva, att vår äggexport skulle komma att föra en mycket tynande tillvaro och endast blifva sporadisk. Hvad detta komme att betyda känna vi väl till, ty våra ägg skulle då hafva att hvarje gång söka sig nya kunder och marknader med ty åtföljande låga priser och förluster icke blott för exportörerna utan äfven för producenterna. Genom denna förordning skulle därtill allt det arbete och kapital, som nedlagts för att få en ordnad och vinstgifvande export till stånd, hafva varit förgäfvets och bortkastadt».

Nu vågar jag tilltro dessa fyra exportfirmor, som handhafva större delen af landets äggexport, större sakkunskap i fråga om exporthandelns behof än såväl motionärer som utskott.

Men det finnes ju äfven andra synpunkter — det medger jag — att se denna fråga från än från exporthandelns, nämligen konsumenternas intresse, och jag godkänner det berättigade uti att köparna må få goda varor, men vägen dit har hittills varit, att äggföreningar och större hönserier i Sverige själfva stämplat sina ägg och därigenom lämnat garantier för varans beskaffenhet. Att redan på förhand misstänkliggöra en impor-

terad vara genom att förse den med en särskild stämpel, synes vara detsamma som då man ville skada margarinfabrikationen genom en lag, som påbjöd, att margarin skulle blåfärgas. Det var ej i denna kammare det förslaget hade förespråkare.

Ang. särskild stämpling å importerade ägg.

(Forts.)

Ett ytterligare intresse, som också är berättigadt, nämligen äggproducenternas, talar man icke mycket om, men jag erkänner det vara i högsta grad berättigadt att äfven beaktas. Gärna må medgifvas, att i vissa fall och under vissa tider på året skulle nog de svenska äggen genom den föreslagna stämplingen, som hindrade importen, komma att stiga i pris. Men jag är lika öfvertygad att under andra tider på året, då produktionen inom landet är stor, skulle priset falla, om det icke finnes en regelbunden exportmarknad, och det är denna, som genom den föreslagna åtgärden skulle sättas i fara.

Jag vågar vädja till denna kammare, som ju i allmänhet vill skydda det svenska arbetet, om icke det arbete, som är nedlagdt på skapandet af landets äggexport, är förtjänt att skyddas och icke bör förstöras genom onödiga och onyttiga åtgärder.

Jag yrkar afslag på utskottets hemställan.

Herr Biörklund, Henning: De skäl, som den föregående talaren åberopade, äro desamma, som vid ärendets föregående behandling för två år sedan anfördes mot saken. De hindrade i alla fall icke Första kammaren att då besluta en skrifvelse till Kungl. Maj:t af samma ordalydelse som den nu föreslagna, och då inga nya omständigheter inträffat under mellantiden, hvilka kunna föranleda kammaren att intaga en annan ståndpunkt, lärer konsekvensen fordra, att kammaren visar, att kammaren icke heller nu påverkas af de betänkligheter, som den föregående talaren upprepade, utan att kammaren, med vidhållande af sitt förra beslut, nu biträder utskottets hemställan. Det skulle måhända se egendomligt ut, om, då för två år sedan bägge kamrarnas tillfälliga utskott gjorde samma hemställan till respektive kamrar, som den första kammarens utskott i år gjort, och Första kammaren då antog sitt utskotts utlåtande, men Andra kammaren afslog detsamma, Första kammaren i år skulle afslå hvad den förra året biföll, under det att Andra kammaren bifallit hvad den då afslog.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Som Andra kammarens i ämnet fattade beslut således ej blifvit oförändradt antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen ärendet till Andra kammaren återlämnas för vidare behandling.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under sammanträdet aflämnade kungl. propositionen.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 57, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af ett fordonsförråd vid Norrbottens regementes kasernetablissemang i Boden;

nr 58, i anledning af väckt motion angående utredning i fråga om försäljning af vissa delar af det s. k. Järfvafältet invid Stockholm m. m.;

nr 59, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om försäljning af Skånska dragonregementets gamla kasernetablissemang med tillhörande tomt i Ystad;

nr 60, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående pensionsunderlag för innehafvaren af de med hvarandra förenade befattningarna såsom öfverläkare vid Stockholms hospital och professor i psykiatri vid Karolinska medikokirurgiska institutet;

nr 61, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ålderstillägg åt vaktmästaren vid arkivdepån i Visby C. J. Hallgren;

nr 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående bidrag till bestridande af kostnader för anordnande af föreläsningkurser för allmänheten vid Göteborgs högskola;

nr 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anslag för utgifvande af en svensk bokkatalog för åren 1906-1910;

nr 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter förre kyrkvaktaren Nils Petter Ahigren i Linköping;

nr 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående aflöningsfyllnad åt vikarien för tjänstledige kasören och bokhållaren i fångvårdsstyrelsen Walter Engblom; samt

nr 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående befrielse för lokomotivföraren G. B. Carlsson Franck att gälda visst honom till utgifvande ådömdt skadeståndsbelopp.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning af väckta motioner, afseende utredning rörande åtgärder för undanröjande af en på äktenskapsfrekvensen menligt inverkan oegentlighet i skattelagstiftningen.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att bevillningsutskottets betänkande nr 22 skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 11,55 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 27 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet grefve *Hamilton* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående försäljning af förra sergeantsbostället Stålsbyn nr 1 i Värmlands län;

2:o) angående försäljning af förra kornettsbostället Oppeby nr 1 med Ellmoratorp i Södermanlands län;

3:o) angående försäljning af den kronan såsom ägare af förra öfverstebostället Öresten i Älfsborgs län tillkommande vattenrätt i Slottsån;

4:o) angående godtgörelse till arrendatorn af kronolägenheten Nykvarn nr 1, en vattenmjölkvarn, i Uppsala län för minskning i inkomst af kvarnrörelse;

5:o) angående utbyte af kronohemmanen Mjölmarbo och Snickarbo med tillydenheter i Kopparbergs län mot viss Klosters aktiebolag tillhörig mark m. m.;

6:o) angående öfverförande till domänfonden af köpeskillingarna för vissa försålda kronoegendomar; och

7:o) angående försäljning af ett område från förra mönsterkrifvarbostället Djurstorp nr 1 och 3 jämte Djurstorp nr 4, en utjord, i Kalmar län.

Justerades protokollet för den 20 i denna månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial:

nr 49, med anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i punkt 1 mom. b af statsutskottets utlåtande nr 40, angående Kungl. Maj:ts proposition om fastställande af postverkets stat för driftkostnader år 1912 samt i ämnet väckta motioner; och

nr 50, med anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående statsbidrag till Trollhättans kommun såsom ersättning för mistning af beskattningsföremål på grund af statens öfvertagande af Trollhätte kanalbolags egendom och verksamhet;

jordbruksutskottets utlåtande nr 83, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående fastställande af grunder för tomträttsupplåtelse från kronojord; äfvensom

första särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition nr 43 med förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare, lag om särskild domstol i vissa arbetstvister, lag om vissa arbetstvister, lag om vissa arbetsafstal, lag angående ändrad lydelse af 158 § utsokningslagen samt lag angående ändrad lydelse af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907, *dels* åtskilliga med föranledande af nämnda förslag väckta motioner.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 383, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om med sjukvård sysselsatta kvinnors arbetsförhållanden m. m., beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran bevilningsutskottets nästlidne dag bordlagda betänkande nr 22.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet de under sammanträdet aflämnade Kungl. propositionerna.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 73, till Konungen i anledning af Kungl. Maj:ts proposition, nr 2, med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,13 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*

Fredagen den 28 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter lägenhetsägaren Karl Andersson från Katrinelund å Sala stads område;

2:o) angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 A) i tulltaxe-underrättelserna samt § 13 mom. 3 A) i förordningen med tull-taxa den 4 juli 1910 m. m.;

3:o) angående ändring i förordningen angående stämpelafgiften den 18 september 1908;

4:o) angående anslag till populärvetenskapliga föreläsningar; samt

5:o) angående tilläggspension åt läraren vid musikkonservatorium A. Andersen.

Justerades protokollet för den 21 i denna månad.

Anmäldes och bordlades bankoutsrottets memorial nr 29, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutsrottets utlåtande nr 25, angående ändrad lydelse af § 45 bankoreglementet.

Upplästes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 74, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för kommuner att upplägga fonder för vissa ändamål; och

nr 75, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 6 och 17 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 76, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af 20, 21 och 24 §§ i förordningen angående tillverkning af brännvin den 11 oktober 1907.

Vid föredragning af statsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial:

nr 49, med anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i punkt 1 mom. b af statsutskottets utlåtande nr 40, angående Kungl. Maj:ts proposition om fastställande af postverkets stat för driftkostnader år 1912 samt i ämnet väckta motioner, och

nr 50, med anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående statsbidrag till Trollhättans kommun såsom ersättning för mistning af beskattningsföremål på grund af statens öfvertagande af Trollhätte kanalbolags egendom och verksamhet,

godkändes de i dessa memorial föreslagna voteringspropositioner.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran jordbruksutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande nr 83 äfvensom första särskilda utskottets samma dag bordlagda utlåtande nr 1.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade:

Jag ber att få föreslå, att första särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 43, med förslag till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, etc., uppföres på föredragningslistan till plenum nästkommande onsdag.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner:

1:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter lägenhetsägaren Karl Andersson från Katrinelund å Sala stads område; och

2:o) angående anslag till populärvetenskapliga föreläsningar.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition angående tilläggs pension åt läraren vid musikkonservatorium A. Andersen.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga propositioner:

1:o) angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 A) i tulltaxe- underrättelserna samt § 13 mom. 3 A) i förordningen med tulltaxa den 4 juli 1910 m. m.; och

2:o) angående ändring i förordningen angående stämpelafgiften den 18 september 1908.

Herr *Boman* afgaf en af honom och herr *Wijkander* undertecknad motion, nr 106, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande af undervisningen i arkitektur vid konsthögskolan m. m.

Denna motion hänvisades till särskilda utskottet nr 2.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att bankoutskottets memorial nr 29 skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,16 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 29 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 22 i denna månad.

Anmälades och bordlades bankoutsjottets utlåtanden:

nr 30, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bankrörelse och till lag om ändrad lydelse af 10 § i lagen den 5 juni 1909 angående emissionsbanker, *dels ock* i ämnet väckta motioner;

nr 31, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse af 16 § i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897;

nr 33, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående tillgodogörande af sparbankernas utlåning för egnahemsbildningen och småbruksrörelsen; samt

nr 34, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utsträckt möjlighet för egnahemsinnehafvare i stad att erhålla lån från Sveriges stadshypotekskassa.

Upplästes och godkändes jordbruksutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 77, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra korpralsbostället Kylla nr 1 med Klockargården i Västmanlands län;

nr 78, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra kvartermästarbostället Bonorp nr 1 och kronolägenheten Galgbacken i Östergötlands län;

nr 79, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra kvartermästarbostället Mjerdevid nr 12 Berrgårdens i Östergötlands län;

nr 80, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra häradshöfdingbostället Hammenhög nr 31 i Kristianstads län;

nr 81, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra kungsladugården Biskopstorp nr 1 i Hallands län;

nr 82, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en postverkets lägenhet vid Horns udde;

nr 83, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra kaptensbostället Dräggesta nr 3 och 4 i Uppsala län;

nr 84, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra länsmansbostället Hönjarum nr 2 med Dufvemölla kvarn i Kristianstads län;

nr 85, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra fänriksbostället Diseröd nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra fältväbelsbostället Bjärshult nr 1 i Kalmar län hörande område;

nr 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra hospitalshemmaet Dufvedal nr 1 i Östergötlands län;

nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af två lägenheter från förra korpralsbostället Skärstad nr 3 i Östergötlands län;

nr 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra kornettsbostället Edema nr 1 i Kristianstads län;

nr 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af ett område från förra fanjunkarbostället Araskoga nr 2 i Malmöhus län;

nr 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disposition af förra kompanichefsbostället Torp nr 2 och 3 i Kalmar län;

nr 92, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra kompanichefsbostället Kungsgården nr 1 i Kopparbergs län;

nr 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra majorsbostället Orreda nr 1 i Jönköpings län;

nr 94, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra korpralsbostället Högby nr 4 i Östergötlands län;

nr 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra majorsbostället Hult nr 1 i Jönköpings län;

nr 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af ett område från förra fanjunkarbostället Gislöf nr 6 och 32 i Malmöhus län;

nr 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra fänriksbostället Berg nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 98, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från kronohemmanet Röinge nr 2 i Hallands län;

nr 99, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra kompanichefsbostället Vänga nr 1 och 2 i Björnlunda socken af Södermanlands län;

nr 100, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för försäljande af ett till förra kompanichefsbostället Backa nr 1 i Södermanlands län hörande ägoområde:

nr 101, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af tre till förra löjtnantsbostället Legene nr 1 Nedergård i Göteborgs och Bohus län hörande lägenheter; samt

nr 102, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af visst område från kronoparken Grytan i Brunflo socken af Jämtlands län till Norrlands artilleriregemente.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till delar af riksdagsbeslutet:

nr 1, ingressen;

nr 2, slutmeningen;

nr 3, angående viss lättnad för utländsk konsul i fråga om vittnesmåls afläggande;

nr 4, angående ändring i 139 § utsökningslagen;

nr 5, angående upphörande af adelsmäns rätt till särskildt forum i vissa mål;

nr 6, angående val af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

nr 7, angående ändrad lydelse af 27 § i lagen för Sveriges riksbank;

nr 8, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postafgifter;

nr 9, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;

nr 10, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 11, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret i fråga om deras åtgärder för uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus;

nr 12, rörande ändrad lydelse af 5 § i lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer den 25 juni 1909;

nr 13, angående bättre förmånsrätt för kommunalutskylder m. m;

nr 14, angående lämpliga kontrollbestämmelser rörande skogsafverkningsafhandlingars beläggande med stämpel;

nr 15, angående ändring af § 42 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 äfvensom af § 44 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863;

nr 16, angående ändring af 77 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet samt af 78 § i förordningen om kommunalstyrelse i stad;

nr 17, angående ändring i instruktionen för Riksdagens revisorer vid riksbankens afdelningskontor i orterna;

nr 18, angående pension åt filosofie doktorn H. R. Törneblad;

nr 19, rörande ändrad lydelse af 1 § i lagen den 18 oktober 1907 angående ryttare-, soldat- och båtmanstorps befriande i vissa fall från ansvar för inteckningar i stamhemmanet;

nr 20, angående ändrad lydelse af 1 § i lagen om inteckning i fartyg;

nr 21, angående ändrade bestämmelser för beviljandet af de i 16 § af gällande brännvinsförsäljningsförordning omförmälda brännvinsutskänkningsrättigheter;

nr 22, rörande tillägg till 37 § i lagen angående stadsplan och tomtindelning;

nr 23, angående ändrad lydelse af 14 kapitlet 22 § strafflagen;

nr 24, rörande ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905:

nr 25, angående ändrad lydelse af § 8 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862;

nr 26, angående ändrad lydelse af 18 §, 12, 22 och 37 punkterna i lagen om val till Riksdagen;

nr 27, rörande ändring i 3 § af förordningen angående mantalskrifning den 6 augusti 1894;

nr 28, rörande ändrad lydelse af 29 och 40 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin;

nr 29, rörande viss ändring i gällande bestämmelser angående tullbehandling af sirap;

nr 30, rörande ändrad lydelse af 11 § i lagen angående äganderätt till skrift; samt

nr 31, angående beredande af större inflytande åt vederbörande kommunalmyndigheter vid meddelande af tillstånd till försäljning af vin och öl.

Vid föredragning af bankoutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 29, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 25, angående ändrad lydelse af § 45 bankoreglementet, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringsproposition.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 27 och 28 innevarande april bordlagda utlåtande nr 83, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående fastställande af grunder för tomträtsupplåtelse från kronojord.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 23, hade herr *G. Strömberg* hemställt, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att för nästa Riksdag måtte framläggas till pröfning hufvudgrunder för upplåtelse med tomträtt af de å kronans egendomar för upplåtelse afsedda bostadstomter, dessa grunder byggda på allmängiltiga bestämmelser för tomträtsupplåtelse från kronojord.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida ofvanberörda bestämmelse om skyldighet för tomträttshafvaren att bidraga till löseskillingen för byggnaderna å tomten vid upplåtelse tidens slut vidare borde ifrågakomma.

Reservation hade afgifvits af herrar *A. T. Odelberg*, *P. Paulson*, *E. A. Lindblad*, *A. H. Fahlén*, *P. O. Lundell* och *H.*

Om grunder för tomträtsupplåtelse från kronojord.

Om grunder för tomträttsupplåtelse från kronojord. Andersson, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

(Forts.)

Herr Odelberg: Herr talman! I en i Andra kammaren väckt motion af herr Strömberg har hemställts, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att för nästa Riksdag måtte framläggas till pröfning hufvudgrunder för upplåtelse med tomträtt af de å kronans egendomar för upplåtelse afsedda bostadstomter, dessa grunder byggda på allmängiltiga bestämmelser för tomträttsupplåtelse från kronojord.

Motionären har velat påstå, att de tomträttskontrakt, som äro uppgjorda vid Trollhättan, äro af den art och beskaffenhet, att en arbetare icke vill slå sig ned på statens tomter, utan i stället föredrar att bygga på af enskild person vid Trollhättan upplåten mark. Om så är förhållandet, torde nog icke anledningen därtill vara, att bestämmelserna i tomträttskontrakten äro för stränga eller olämpliga, utan bero därpå, att den svenske arbetaren föredrar att, då han skall skapa ett eget hem, göra detta på en mark, som är hans egen, framför att hyra marken och på densamma nedlägga arbete.

Emellertid har utskottet icke kunnat dela motionärens uppfattning i allt, men i ett stycke ger utskottet motionären rätt, nämligen däri, att tomträttsafgifterna skulle vara för högt beräknade på den grund, att staten förutom afgift för marken äfven räknade sig till godo en årlig afgift af 0.22 % utaf värdet å det på tomten uppförda huset, hvilket efter kontraktstidens slut skall af staten inlösas. Därför har utskottet hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida ofvanberörda bestämmelse om skyldighet för tomträttshafvaren att bidraga till löseskillingen för byggnaderna å tomten vid upplåtelse tidens slut vidare bör ifrågakomma.

Utskottet har således hemställt om en utredning, huruvida icke denna tomträttsupplåtelse kan ske till billigare pris, än som nu äger rum. Om vi nu se, hur tomträttsupplåtelse sker vid Trollhättan, så upplåter staten tomten på 75 år och betingar sig i hyra 4 öre för hvarje kvadratmeter af tomtens areal jämte 4 % å de af staten för anläggning m. m. af till tomten ledande väg och af afloppsledning från tomten nedlagda kostnader. Tomternas värde vid Trollhättan varierar mellan 85 öre och en krona 60 öre per kvm. Dessutom förbinder sig tomträttsinnehafvaren att betala 0,22 % å den fastställda löseskillingen för byggnaderna vid upplåtelse tidens slut. Om värdet på en byggnad sättes till 5,000 kronor, skall tomträttsinnehafvaren således betala 11 kronor och 15 öre om året. Således upplåtes vid Trollhättan en tomt på 621 kvm. för ett pris af 35 kronor 99 öre eller i

rundt tal 36 kronor, och staten är då skyldig att efter 75 år inlösa byggnaderna å densamma. Jag kan icke tycka, att detta är ett högt pris, då kontrakten äro uppgjorda på 75 år, ty redan efter 10—15 år har värdet på tomten kanske fördubblats, för att icke tala om värdet efter 50 eller 75 år. Jag kan således icke finna, att priset är för högt, men det är olämpligt att i kontrakten intaga beräkningssättet för arrendet, ty för dem, som ej taga i betraktande det låga arrende staten betingar sig i jämförelse med upplåtelser af likartad beskaffenhet å andra platser, förefaller det egendomligt, att arrendatorn skall med årlig afgift bidra till inlösen af sitt eget hus. Som exempel ber jag få anföra, huru Stockholms stad går till väga. Den upplåter genom sin landtegendomsnämnd på de egendomar, staden inköpt och för hvilka staden betalt 20—32 öre per kvm., byggnadstomter med tomträtt, men förbjuder sig icke annat än i undantagsfall att inlösa huset efter 75 år, nämligen för så vidt staden för förnyad upplåtelse betingar sig en årlig afgäld, som med mer än 30 % öfverstiger afgälden vid första upplåtelsen. I så fall skall staden inlösa huset, men i annat fall icke. Men icke desto mindre beräknar Stockholms stad tomträttsafgifterna till emellan 15 och några och 40 öre per kvm., således i medeltal 25 öre per kvm. för jord, som för några få år sedan inköpts för några och trettio öre pr kvm. Detta gör för en likadan tomt som den vid Trollhättan, för hvilken betalas 36 kronor i årlig afgäld, 150 kronor 25 öre om året. Kapitaliserar man denna afgift efter 5 %, blir det 5 kronor per kvm. och efter 4 % 6 kronor per kvm.

Då jag således icke kan finna, att staten tar för mycket betaldt för de tomter, som den upplåter vid Trollhättan, men väl att det är olämpligt att så som skett precisera de olika belopp, som skola betalas för tomten, har jag icke kunnat vara med om utskottets hemställan. Men då jag finner, att en sådan swåsak som en ändring i själfva stiliseringen af kontrakten icke bör vara föremål för en skrifvelse ifrån Riksdagen, har jag jämte åtskilliga andra inom utskottet reserverat mig mot utskottets beslut och yrkat afslag såväl på motionen som utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende å nu föredragna utlåtande annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle afslå såväl hvad utskottet hemställt som den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet hemställt samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Om-
undän-
röjande
af en på
äkten-
skapsfre-
kvensen
menligt
inverkan-
de oegent-
lighet i
skattelag-
stift-
ningen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 26 och 27 innevarande månad bordlagda betänkande nr 22, i anledning af väckta motioner, afseende utredning rörande åtgärder för undanröjande af en på äktenskapsfrekvensen menligt inverkan- oegentlighet i skattelagstiftningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats två särskilda motioner, väckta, den ena inom Första kammaren, nr 48, af herr Clason, samt den andra inom Andra kammaren, nr 86, af friherre Palmstierna.

I dessa motioner hade sammanstämmande föreslagits, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, hvilka åtgärder lämpligen kunde vidtagas för att i möjligaste mån undanröja en i motionerna närmare omförmäld oegentlighet i vår skattelagstiftning.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att Riksdagen, i anledning af herrar Clasons och friherre Palmstiernas förevarande motioner, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning angående de åtgärder, hvilka i beskattningshänseende måtte kunna vidtagas för främjande af det i motionerna angifna syftet, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, som af utredningen kunde föranledas.

Herr Clason: Jag skall endast be att i korthet få uttala min tacksamhet till utskottet för det synnerligen välvilliga sätt, på hvilket utskottet behandlat denna fråga, och särskildt för den möda, som utskottet gjort sig att samla en hel del uppgifter från främmande länder af intresse för föreliggande ämne.

Studerar man dessa uppgifter närmare, tror jag, att man i dem ock skall kunna finna åtskilliga uppslag rörande de vägar, på hvilka man kan närma sig det af mig åsyftade målet. En sådan åtgärd exempelvis som den danska skattelagstiftningens att låta samma existensminimum följa med alla inkomster skulle naturligtvis åtnästone i någon mån bidraga att undanröja det af mig påpekade missförhållandet. Det är dock klart, att den vägen icke för fram till målet. Ännu effektivare skulle det naturligtvis verka, om man, såsom utskottet särskildt påpekat, tänker sig möjligheten af att sänka existensminimum för ogifta personer och höja detsamma för sammanlevande äkta makar, liksom ock om man, mer än gällande skattelagstiftning, vid familjeförsörjares beskattning tar hänsyn till antalet barn de hafva att försörja. Jag tror, att dessa båda sista möjligheter skulle vara de mest fruktbringande vägarne.

Det är emellertid klart, att frågan om hvilka vägar man bör slå in på är helt och hållet beroende på den utredning, som efter hvad vi väl få hoppas kommer att anordnas, och jag

skall därför inskränka mig till att med uttalande af min tack-sägelse till utskottet yrka bifall till dess förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kam-maren biföll hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo Första kammarens första tillfälliga utskotts den 25 och 26 i denna månad bordlagda utlåtande nr 12, i an- *Om lån ledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående mot säker- skapande af utvägar att erhålla lån mot säkerhet af in- teckning i tomträtt m. m.*

Uti en inom Andra kammaren af herrar *Lindhagen* och *Linders* väckt, till behandling af dess femte tillfälliga utskott hän- visad motion, nr 248, hade hemställts,

»att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att 1:o de af postsparbanken och spar- banker förvaltade samt af öfriga banker på sparkasseräkningar indragna medel må i vidsträcktaste omfattning utlånas för att bereda mindre bemedlade personer tillfälle att skaffa sig jord- bruk eller bostäder; 2:o skapa utvägar att erhålla lån mot säker- het af in-teckning i tomträtt.»

Andra kammarens utskott lade i sitt öfver motionen af- gifna utlåtande hemställt, »att Andra kammaren ville i anled- ning af herrar Lindhagens och Linders' förevarande motion för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, »det täcktes Kungl. Maj:t *dels* taga i öfvervägande, huru- vida, i hvad mån och under hvilka villkor de af postsparbanken förvaltade medel kunna utlånas för att bereda mindre bemed- lade personer tillfälle att skaffa sig jordbruk eller bostäder, samt för Riksdagen framlägga det förslag till ändring i förordningen om postsparbank, som kan befinnas för ändamålet erforderligt, *dels ock* taga i öfvervägande, huruvida, i hvad mån och under hvilka villkor in-teckning i tomträtt må såsom säkerhet för lån kunna uti lagar och författningar likställas med vanlig fastig- hetsin-teckning, samt därefter för Riksdagen, i den mån afgöran- det kräfver dess medverkan, framlägga de förslag, hvaritill ut- redningen kan gifva anledning.»

Andra kammaren beslöt att till sitt utskott återremittera ifrågavarande hemställen, såvidt angick postsparbanken. Hvad utskottet i öfrigt hemställt bifölls.

Sedan beslutet öfver den ej återremitterade delen af utlåtan- det delgifvits Första kammaren, hade denna kammare hänvisat ärendet till behandling af sitt första tillfälliga utskott, som i nu föredragna utlåtande på angifna skäl hemställt, att Första kam-

Om lån
mot säker-
het af in-
teckning i
tomträtt
m. m.

maren icke måtte biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Afzelius: Den förevarande motionen är ett upp-
repande af en framställning från sanme motionär, som gjordes
vid 1908 års riksdag. Riksdagen svarade då, att det var för
tidigt. Tomträtten hade ännu icke hunnit den utveckling, som
behöfs, och samma ståndpunkt intager utskottet också nu.

Hvad är det fråga om? Frågan gäller att bereda tomträt-
ten tillfälle till ökad kredit. Det gäller *icke* att tvinga vare sig
enskilda eller offentliga kassor att låna ut pengar mot säker-
het af tomträtt, utan frågan är att undanröja vissa hinder,
som finnas i lagstiftning och reglementen, för att bereda möj-
lighet att göra det. Huruvida det sedan kommer att ske, blir
alltid beroende af de beslutande myndigheternas pröfning i
hvarje särskildt fall af tomträttens värde såsom säkerhet.

Att kredit behöfs för tomträttens utveckling och det i myc-
ket vidsträckt mån, ifall den verkligen skall kunna vinna ter-
räng, är alldeles uppenbart. Tomträtten är icke afsedd för ka-
pitalister — de kunna bygga hus på egen grund och göra det
ock i villakvarteren — utan tomträtten är afsedd för småfolket.
Den skall hjälpa dem att icke behöfva tränga ihop sig i hyres-
kasernerna och på nåd och onåd underkasta sig hyresvärdarnes
hårda regemente. Tomträtten kan naturligtvis aldrig gifva
tomträttsinnehafvaren samma ställning som den suveräne hus-
ägarens, men den kan och skall gifva honom en vida bättre
ställning än den vanliga hyresslafvens. Nu är det klart, att
detta småfolk, äfven de burgna, arbetare, handtverkare och
tjänstemän, de hafva icke pengar att uppföra detta hus, som
skall byggas på tomträttens grund. De måste låna det allra
mesta af dessa pengar. Därför behöfs nödvändigt kredit, ifall
det skall blifva något af. Till att gifva en sådan kredit är utan
tvifvel kommunen, staden, närmast. Staden — jag talar nu
om det vanligaste exemplet, men det gäller alla orter, där det
finnes en sammanträngd befolkning — kommunen har så oänd-
ligt många fördelar af att tomträttsinstitutet vinner terräng, att
den handlar i eget intresse, om den stöder det. Men denna
kredit kan naturligtvis icke räcka till. Vi se t. ex. i betänkan-
det, att en stad, Linköping, har beviljat 75,000 kronor till ändamålet.
Hvad föreslår det? Jag får nu säga, att i och för sig
förefaller det mig icke på något sätt onaturligt, om man vill
söka göra småfolkets sparmedel användbara för att befodra ett
ändamål, som just är skapat för att bereda småfolkets bästa
och trefnad. Naturligtvis endast om det kan ske utan någon
som helst äfventyrlighet. Därför kommer jag då till den frå-
gan: Ägnar sig tomträtten verkligen till att vara kreditunder-
lag, ägnar den sig att vara hypotek?

Naturligtvis beror detta först eller närmast på själfva tomt-rättsaftalets innehåll. Hvad ger det för fördelar? Vi hafva nyss hört talas om Trollhättekontrakten. Hvilka fördelar ge då dessa? Jo, att under 75 år kunna sitta och ha sitt eget hus under vissa bestämda villkor. Men detta är icke det allra viktigaste och väsentligaste, utan hufvudsaken är, huruvida tomt-rätten verkligen kan blifva populär. Däraf beror nämligen, huruvida en utbjuden tomtträtt kan finna köpare till ett pris, motsvarande de fördelar, som bjudas i och med tomtträtten, med ett ord huruvida tomtträtten kan blifva ett lätt realiserbart värdeobjekt.

*Om lån
mot säker-
het af in-
teckning i
tomträtt
m. m.*

(Forts.)

När denna fråga förelades 1908 års Riksdag, fanns tomtträtten icke annat än på papperet i lagen, den hade ännu icke tagit praktisk form. Hur ett institut kommer att taga sig ut i praktiken, kan man aldrig bedöma på teoretiska grunder. Det må te sig aldrig så bra, man vet ändå icke, hur det går, ty det är beroende af faktorer, som undandraga sig alla beräkningar på förhand. Det är beroende på tycke och smak, som ju icke alltid är sådan, man tycker, att den borde vara, på vanor och fördomar, på motstånd från andra intressen, som känna sig trängda genom detta. Om allt detta visste man ingenting år 1908, och det var därför själfallet och klart, att man icke genast gjorde något som helst försök att reglera denna fråga.

Nu står saken i själfva verket annorlunda. Utskottet har redogjort för, hvilken utveckling tomtträtten vunnit, och man måste säga, att den är glädjande nog! Särskildt här i Stockholm har tomtträtten tack vare motionärens energi och tack vare oegennyttigt bistånd af två stora finansmän vunnit en tillämpning, som är högst betydande; jag tror icke jag tar miste, om jag säger, att den har varit en bidragande orsak till den ljusning i hyreseländet, som vi för närvarande kunna glädja oss åt. För den, som i likhet med mig tror på tomtträtten, tror, att den verkligen besitter förmågan att, tillämpad i stor skala, gifva de fördelar, man däraf väntar sig, skall det därför ligga nära till hands att säga: Nu är försöket gjordt, det skall lyckas eller, rättare sagdt, det *har* lyckats. Nu är tiden inne att gå vidare. Om jag icke gör det, beror det därpå, att jag icke kan begära, att alla skola tro som jag — jag vet, att så icke är — och en lagstiftningsåtgärd i det syfte, som här framkommit, skulle i själfva verket blifva betydelslös, om den icke uppbares af ett allmänt förtroende. Den skulle blifva en död lagparagraf.

Jag vill därför äfven denna gång gifva mig till tals och följa utskottet, men jag ber att få säga, att jag hoppas och det med stor tillförsikt, att den tid icke skall vara långt aflägsen, då detta allmänna förtroendet till tomtträtten skall komma och därmed en lagstiftning sådan, som här är ifrågasatt, skall falla alldeles af sig själf.

Herr talman, yrkande har jag intet att göra.

*Om lån
mot säker-
het af in-
teckning i
tomträtt
m. m.
(Forts.)*

Herr Danström: Då den föregående ärade talaren, trots sina uttalade stora sympatier för tomträttens främjande, icke yrkat afslag å utskottets hemställan, utan tvärtom instämt i det slut, hvartill utskottet kommit, delvis på grund af samma skäl, som i dess motivering anförts, har jag icke att vända mig emot honom, utan vill jag framhålla några synpunkter, som jag anser vara i denna fråga beaktansvärda.

Såsom af här föreliggande utskottsbetänkande framgår, hafva två motionärer i Andra kammaren, herrar Lindhagen och Linders, hemställt, »att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att 1:o de af postsparbanken och sparbanker förvaltade samt af öfriga banker på sparkasseräkningar indragna medel må i vidsträcktaste omfattning utlånas för att bereda mindre bemedlade personer tillfälle att skaffa sig jordbruk eller bostäder; 2:o skapa utvägar att erhålla lån mot säkerhet af inteckning i tomträtt».

Andra kammarens femte tillfälliga utskott har närmare angifvit en utväg att främja tomträttsinstitutets realkredit, nämligen att inteckning i tomträtt må i vederbörande lagar och författningar likställas med vanlig fastighetsinteckning. Och hvad angår de penninginrättningar, hvilkas medel lämpligen skulle utlånas mot pant af tomträttsinteckning, har utskottet särskildt anvisat postsparbanken, hvilken ju i motsats till sparbankerna har statens garanti bakom sig, och där insatta sparmedel således äro säkra, äfven om banken skulle utsättas för risker och förluster till följd af belånade, mindre goda realsäkerheter. Där- emot synes utskottet i motsats till motionärerna icke för sådan lånerörelse särskildt tänka på sparbankernas och öfriga bankers sparkassemedel, detta säkerligen på goda skäl, som af utskottet icke särskildt framhållas.

Andra kammaren beslöt återremittera till utskottet dess utlåtande, i hvad angick postsparbanken, och upptog med en viss försiktighet dess yttrande om en utredning rörande intecknings i tomträtt likställande i lagar och författningar med vanlig fastighetsinteckning. Kammarerna beslöt nämligen att före »likställas» inskjuta orden »i den mån så låter sig göra, såsom säkerhet för lån», således ett betydligt försvagande af utskottets likställighetskraf.

Det är sålunda af hvad motionärerna hemställt icke just mycket kvar i Andra kammarens beslut, sådant det öfverlämnats till Första kammaren, öfver hvilket beslut denna kammarers första tillfälliga utskott nu haft att yttra sig. Ty frågan om postsparbankens utlåning synes ännu icke hafva hunnit så långt som tillbaka igen till Andra kammaren.

Hvad nu angår ett likställande i lagar och författningar, dock med en viss reservation och under vissa förutsättningar af inteckning i tomträtt med vanlig fastighetsinteckning, torde

verkan häraf icke böra öfverskattas, i all synnerhet om, såsom Andra kammarens beslut innebär, tomträttsinteckningen skall betecknas såsom mindervärdig. Verkan häraf torde snarare blifva motsatt den åsyftade. Det är nog efter helt andra grunder än på grund däraf, att ett nytt slags realsäkerhet särskildt nämnes i lagar och författningar, som en penninginrättning eller annan långifvare pröfvar denna säkerhets värde och förmåga att uppbära ett lån. Det är endast erfarenheten af huru detta värde håller profvet i det praktiska lifvet, som härvid blir afgörande. Ehuru ju icke minsta hinder möter för beläning af tomträttsinteckning under närvarande förhållanden, har här om hittills ringa eller ingen erfarenhet vunnits. Att då i förväg fastslå i lagar och författningar den ifrågasatta likställigheten med en del nödiga inskränkningar, skulle blifva till obotlig skada för tomträttsinstitutet själf, om erfarenheten i fråga om dess inteckningssäkerheter under den första tiden ginge i ogynnsam riktning.

Tomträttskrediten måste först arbeta sig fram till förtroende, hvilket åter blir beroende på, huru den i allmänhet skötes. Enligt mitt förmenande kommer det nog att visa sig, att det i regel endast är tomträttsupplåtaren, således i de flesta fall stat och kommuner, som utan särskild risk kunna utlämna eller förmedla lån mot inteckning i tomträtt, därför att dessa tomträttsupplåtare äro ägare af marken, där byggnad eller annan inrättning uppförts, som skall utgöra det väsentliga af pantsäkerheten; ty dessa markägare ega att i sista hand fritt förfoga öfver tomten och därå uppförda byggnader. Staten och Stockholms stad hafva ju också redan tagit sådan låneförmedling om hand.

Då åter vid innevarande riksdag i två särskilda motioner ifrågasatts åtgärder, att af sparbankerna förvaltade medel måtte i *vidsträcktaste omfattning* utlånas för att främja tomträtten, att bereda mindre bemedlade personer tillfälle att skaffa sig jordbruk eller bostäder, att stödja egnahemsrörelsen och småbruksrörelsen m. m., är det tydligt, att man inför alla dessa sociala kraf på småfolkets i sparbankernas förvar lämnade sparmedel måste ställa sig betänksam. Sparbankerna hafva nog alltjämt, i allmänhet åtminstone, så långt betryggande säkerheter i företrädesvis fastighetsinteckningar erbjudits, utlämnat lån till ägare af mindre jordbruk och stadsfastigheter, och dessa banker hafva således sökt förverkliga den vackra tanken, att småfolkets sparade medel må blifva i dubbelt mått fruktbringande för de mindre bemedlade. Man har, så långt min kännedom sträcker sig, följt den riktiga regeln, att de mindre lånsökarna haft företrädesrätt. Men det går icke an att i pur välmening gå huru långt som helst på den af motionärerna anvisade vägen

*Om lån
mot säkerhet af
inteckning i
tomträtt
m. m.*

(Forts.)

Om lån mot säkerhet af in-teckning i tomträtt m. m. och i den vidsträcktaste omfattning utlåna dessa sparmedel äfven mot säkerheter, som kunna befinnas tvifvelaktiga.

En betydlig del af de utaf sparbankerna förvaltade medlen, hvilka snart närma sig milliarden — de utgjorde nämligen vid 1909 års slut öfver 827 millioner kronor — äro utlånade mot goda in-teckningar i fastigheter i så kallade fasta lån, för hvilka säkerheterna förnyas årtionde efter årtionde, och som sålunda i hög grad möjliggöra äfven för de mindre bemedlade att äga fastigheter. Dessutom förekomma afbetalningslån på längre eller kortare tid mot realsäkerheter och till visst begränsadt belopp mot borgen. Genom denna lånerörelse hafva nog sparbankerna i stort sedt, så långt det varit görligt med hänsyn till behörig trygghet för insättarnes medel, tillgodosett det lånbehöfvande småfolkets intressen. Den försiktighet, hvarmed sparbanksrörelsen i regel handhafves, och den officiella kontroll, den varit underkastad, hafva också haft det gynnsamma resultatet, att förlusterna på dessa bankers lånerörelse varit små och risken för insättarne ingen.

Men är det nu meningen, att statsmakterna skola komma med direktiv att i vidsträcktaste omfattning leda utlåningen i en viss riktning, därvid tryggheten för de utlånade medlen kommer i andra rummet, och naturligtvis såsom en följd däraf sparbanksstyrelserna så sammansättas, att dessa blifva särskildt villiga att först och främst tillgodose en del visserligen mycket beaktansvärda, men kanske också mycket riskabla sociala utlåningskraf, då är det fara värdt, att våra sparbanker, som haft ett mycket gynnsamt inflytande på det svenska folkets sparsamhet, sett sina bästa dagar, och att det orubbade förtroende, de hittills åtnjutit, börjar vackla.

Jag är gärna med om att tomträttsinstitutet, som ju har sin viktiga samhällsuppgift, får allt det stöd, det kan få och det förtjänar, dock så, att icke andra fullt ut lika berättigade samhällsintressen blifva därpå lidande.

Herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om åtgärder i syfte att vid allmänna arbetslöshet bereda arbetet åt största möjliga antal arbetare.

Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 25 och 26 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 8, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådan planläggning af statens och kommunernas arbeten, att vid uppkommande allmänna arbetslöshet största möjliga antal arbetare må kunna beredas arbete.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till behandling af dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion nr 282 hade herr *Persson* i Stockholm m. fl. hemställt,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida samt eventuellt på hvad sätt statens och kommunernas arbeten måtte utföras enligt sådan planläggning, att arbete kunde beredas största möjliga antal arbetare under tider och perioder, då den privata företagsamheten inskränktes och till följd däraf större arbetslöshet uppstode, samt vidtaga de åtgärder, hvartill utredningen gäfvade anledning, och, i den mån Riksdagens medverkan kräfdes, förelägga densamma förslag i ärendet.

Om åtgärder i syfte att vid allmänna arbetslöshet bereda arbete åt största möjliga antal arbetare.

Motionen hade af Andra kammarens utskott tillstyrkts samt af kammaren för dess del bifallits, hvarefter ärendet, sedan det till Första kammaren öfverlämnats, blifvit till förberedande behandling hänvisadt till sistnämnda kammarens andra tillfälliga utskott; och hade detta utskott i nu föredragna utlåtande på åberopade skäl hemställt, att Första kammaren icke måtte biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Larsson, Jacob: Innan talmannens klubba bekräftar Första kammarens non possumus i en af samhällets mest vitala frågor, anser jag det vara en plikt emot mig själf att till protokollet få antecknadt, att jag vill fritaga mig från delaktighet i det ansvar, kammaren påtager sig genom att nu bifalla utskottets hemställan.

Det föredragna utlåtandet synes mig vara ganska typiskt för det sätt, på hvilket man i allmänhet i denna kammare ser på stora och viktiga sociala frågor. Utskottet börjar med ett litet sympatiuttalande. Utskottet menar »att det tvifvelsutän vore i flera afseenden högeligen önskligt, om en planläggning af allmänna arbeten med hänsyn till kommande arbetslöshetstider kunde, såsom motionärerna afsett, i förväg åstadkommas i syfte att reglera arbetstillgången i riket.»

Efter detta lilla sympatiuttalande börjar utskottet rada upp alla svårigheter, som möta för en sådan åtgärd. Och så pekar utskottet på, att kommunerna må själfva taga denna sak under öfvervägande, och hvad statens arbeten angår, måste de ju »lik-som de enskildas ordnas på mest ekonomiska sätt».

Vidare erinrar utskottet, att Andra kammarens utskott har ansett, att det borde åstadkommas ett slags »krisbarometer», på hvilken man kunde afläsa de ekonomiska konjunkturväxlingarna, och säger, att en sådan »krisbarometer» finns ännu icke, och följaktligen är frågan för tidigt väckt!

Därjämte fäster utskottet uppmärksamheten på, att Kungl. Maj:t redan länge ägnat frågan sin uppmärksamhet samt till

Om åt-
gärder i
syfte att
vid all-
männare
arbetslös-
het bereda
arbete åt
största
möjliga
antal
arbetare.
(Forts.)

och med visat så stort intresse, att civilministern personligen deltagit i en internationell arbetslöshetskonferens.

Ja, efter allt detta hemställer utskottet, att kammaren *icke* måtte biträda Andra kammarens beslut.

Denna kammare brukar ju i regel berömma sig af realpolitik och att sysselsätta sig med praktiska frågor. Men, mina herrar, här föreligger en realitet, en den mest allvarliga realitet, som vi kunna påvisa inom hela vårt nuvarande samhällsskick. Det är många år sedan jag hörde ett yttrande: »du, som aldrig behöft hungra, kan icke bilda dig något som helst omdöme om hvad det är att svälta». Det yttrandet glömmet jag aldrig, men det har kommit mig att söka, åtminstone så långt jag kan, bilda mig en uppfattning, om hvad det vill säga att svälta. — Och att vara arbetslös är detsamma som att svälta. Säkerligen kan ingen af herrarna här bilda sig ett bregrepp om hvilken förbannelse det hvilar öfver hela den arbetande klassen just till följd af detta arbetslöshetsspöke, som ständigt står för dem och som oupphörligt gör sig påmint — icke såsom ett spöke, utan såsom en verklig realitet. Det är en realitet, inför hvilken samhällena, både det stora samhället, staten, och de mindre samhällena, kommunerna, måste taga på sig ett mycket stort och tungt ansvar för begångna underlåtenhetssynder. Och det ansvaret lärer samhället icke kunna befria sig ifrån, med mindre samhället icke kommer med sympatiuttalanden och pekande på svårigheter, utan griper sig an med målmedvetet och planmässigt arbete för att öfvervinna svårigheterna samt för att på detta område skapa bättre och lyckligare förhållanden.

Ansvaret påhvar samhället allra mest just såsom arbetsgifvare: det är staten och kommunen såsom arbetsgifvare, hvilka här hafva en förpliktelse att fylla, nämligen att planlägga de samhälleliga arbetena med tanke på att kunna under arbetslöshetstider bereda största möjliga antal arbetare sysselsättning och utkomst.

Jag vet mycket väl, att min syn på denna sak säkerligen icke delas af många i denna kammare, och det är alldeles icke med något slags förhoppning på att kammaren skulle afvisa den inbjudning, utskottet har gjort kammaren, att afslå motionen, som jag har tagit till orda, utan det är därför att jag anser det såsom en plikt mot själf att just här i denna kammare, där motståndet mot sociala reformer synes vara så starkt, säga ifrån, att samhället påtager sig i en allvarlig sak ett tungt ansvar genom att nu för andra gången vägra att biträda det beslut, Andra kammaren fattat. Jag anser, att just här detta bör framhållas.

Det är därför, herr talman, jag tillåter mig yrka — utan hopp om framgång — att kammaren med afslag å utskottets hemställan måtte biträda Andra kammarens beslut i frågan.

Herr Steffen: Jag får såsom min mening framhålla, att det föreliggande förslaget icke är, såsom af utskottets utlåtande synes framgå vara dess åsikt, något isolerad hugskott från motionärens sida eller öfverhufvud taget något mer äfventyrligt förslag, utan att detsamma i själfva verket intet annat är än ett i högsta grad tidsenligt och nödvändigt led i en utveckling af statens och kommunens sätt att uppfatta sin ställning såsom arbetsgifvare.

Om åtgärder i syfte att vid allmänna arbetslöshet bereda arbete åt största möjliga antal arbetare.
(Forts.)

Alltsedan näringsfriheten blifvit den ledande faktorn i vårt ekonomiska samhällslif, har gjort sig gällande den uppfattningen, att staten och kommunen såsom arbetsgifvare borde bete sig, borde betrakta sina uppgifter och ordna sin verksamhet på intet annat sätt, än som man finner, att de privata arbetsgifvarna göra: att staten och kommunen således icke böra följa andra principer såsom producenter och såsom arbetsgifvare än enskilda arbetsgifvare. Nu hafva vi likväl arbetat oss igenom dessa åskådningssätt och börjat komma fram till andra, som mera harmoniera med de faktiska förhållandena, sådana de slutligen framgått ur näringsfrihetens ekonomiska system. Vi hafva kommit fram till den uppfattningen, som ingenting annat är än en på noggranna iakttagelser af de verkliga förhållandena grundad åskådning, att staten och kommunen icke äro arbetsgifvare såsom de privata arbetsgifvarna eller såsom hvarje annan arbetsgifvare, utan att staten och kommunen intaga en särställning i hvarje afseende. Staten och kommunen hafva en organisationskraft i ekonomiskt afseende, en ekonomisk makt såsom ingen privat arbetsgifvare. Detta dels i följd af de ofantliga, i många fall utomordentligt stora företag, som staten och kommunen äga och leda; och dels till följd därpå, att staten och kommunen äro beständiga inrättningar, under det att hvarje privat företag är i jämförelse med dem en efemär företeelse. Staten och kommunen inrätta sin verksamhet med hänsyn till en obegränsad framtid och måste mot denna obegränsade framtid se sina förpliktelser mot sig själf och samhället, då de inrätta sin affärsverksamhet. Härvid blir det särskildt fråga om statens och kommunens förhållande till sina lönarbetare. Man har hittills velat drifva fram den uppfattningen, att staten och kommunen icke få »fördärfva marknaden» för de enskilda arbetsgifvarne, det vill säga, att staten och kommunen böra precis såsom de enskilda arbetsgifvarne köpa arbetskraften i den billigaste marknaden, böra liksom de enskilda arbetsgifvarne trycka ner priset så mycket som möjligt är, och, öfverhufvud taget, icke bete sig annorlunda än de privata arbetsgifvarne. Nu kunna vi se, att vid användande af kroppsarbetare i statens och kommunens tjänst denna princip är socialt och moraliskt ohållbar. Den är ohållbar äfven ur en alldeles speciell synpunkt. Man har i England — som nu är föregångslandet för dessa sociala synpunkter,

Om åtgärder i syfte att vid allmänna arbetslöshetsberedande arbete åt största möjliga antal arbetare.
(Forts.)

liksom det för hundra år sedan var föregångslandet för den individualistiska, liberala åskådningen — kommit till den öfvertygelsen, att staten gentemot sina arbetare måste följa principen att genom lämpliga arbetsvillkor och löneförhållanden skydda vissa minima af lefnadsstandards och människovärde. Staten får icke, såsom den privata arbetsgifvaren, vara likgiltig för, huru arbetaren har det, blott denne får den marknadsenliga lönen. Staten måste som arbetsgifvare iakttaga hvad som behöves för arbetsduglighet, människovärde och medborgarvärde hos ifrågavarande arbetsgrupper och måste tillförsäkra dem sådana inkomstmöjligheter, som fordras för upprätthållande af dessa minima, därvid också tillseende, att från arbetaren, genom hans arbetsprestanda, erhålles tillbörlig valuta för en kanske i många fall något högre lön än den, som betalas af den enskilde arbetsgifvaren.

Nu kommer slutligen härtill, såsom den siste ärade talaren framhöll, att arbetslösheten är en af den moderna arbetsklassens allra värsta plågor och öfverhufvud taget ett af de sväraste missförhållandena i det moderna samhället. Den medföra otrygghet och utgör en beständig fara för arbetsklassen att nedsjunka i elände och lägre lefnadsstandards. Detta gäller icke blott för arbetaren själf — honom tänker man sig ju i regel såsom en vuxen man i sin bästa ålder, som kan stå ut med både det ena och andra — utan det gäller också hans barn och hustru. Det gäller hans familj, likaväl som honom själf. Mot det uppväxande släktet och familjelifvet ha staten och kommunen en solklar förpliktelse. Det är yrkandet på att göra en början till uppfyllandet af denna förpliktelse på en viss punkt, som utgör denna motions kärna. Staten och kommunen hafva möjligheter som ingen annan arbetsgifvare att ordna arbetet med hänsyn till arbetarklassens behof att erhålla sysselsättning, då den privata verksamheten i följd af konjunkturväxlingar icke fyller krafvet.

Utskottet har nu i sitt utlåtande yttrat följande: »Under sådana förhållanden lär det i hvarje fall vara för tidigt att tänka på någon särskild organisation för att leda de allmänna arbetena i angifvet syfte.» Detta yttrande innehåller två underliga missuppfattningar. Den första är den meningen, att det skulle vara för tidigt för staten att här ingripa. I en sådan angelägenhet som denna kan det omöjligt vara för tidigt, ty missförhållandena hafva sannerligen varat länge nog. Den andra missuppfattningen är, att det här skulle vara fråga om en »särskild» organisation. Det är här fråga om ett erkännande, ett tillämpande af vissa *grundläggande principer* för statens och kommunens verksamhet som arbetsgifvare och om ingenting annat. Det kan här icke vara fråga om ett skapande af en särskild organisation. Hvad som i den vägen kan behövas måste under

praktiken framkomma efter otaliga olika förhållandens särskilda kraf.

Det framhålles också, att vi ännu icke hafva någon »krisbarometer», såsom man kallar den statistiska öfversikt, som skall tydligare än hittills visa oss konjunkturernas växlingar. Vi skola först afvakta denna, innan vi skriva till Kungl. Maj:t i arbetslöshetsfrågan. Jag vill erinra, att intet kan vara närmare liggande och lämpligare ur arbetsbesparings- och öfverhufvud taget det förnuftiga resultatets synpunkter, än att Kungl. Maj:t, samtidigt med att frågan om den så kallade krisbarometern utredes, gör en utredning angående det spörsmål, som motionen har till föremål. De båda frågorna beröra precis samma sak. »Krisbarometern» har att göra med konjunkturväxlingarna i allmänhet. Den föreliggande motionen rör sig om dessa konjunkturväxlingars inverkan speciellt på arbetsmarknaden.

Herr talman! Jag får, på grund af hvad jag anfört, yrka afslag på utskottets hemställan, och får yrka, att kammaren ville biträda Andra kammarens beslut i frågan.

Herr Bosæus: Såsom herrarne finna af utlåtandets sista sida, afser denna motion icke arbetslöshetsfrågan i hela dess utsträckning. I motionen framhålles nämligen, att till arbetslöshetens förebyggande hufvudsakligen gifvas tre medel: allmän och välordnad arbetsförmedling, arbetslöshetsförsäkring och anskaffning af arbete genom det allmännas försorg. Motionären betonar särskildt, att det är endast den senare delen af problemet, som utgör föremål för motionen, d. v. s. anskaffning af arbete genom det allmännas försorg.

De positiva förslag, som framställas uti föreliggande handlingar, egentligen uti Andra kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, gå ut på, dels att skaffa en så kallad krisbarometer, dels att det bör finnas en särskild organisation, som med anledning af det utslag, som denna barometer kan gifva, inverkar reglerande på allmänna arbeten.

Den siste ärade talaren yttrade, att det är icke här fråga om någon särskild organisation, men jag vill erinra om, hvad som står i utskottsutlåtandet. Andra kammarens utskott vid 1910 års riksdag säger nämligen, att det för frågans lösning förutsättes »en ingående kännedom om de ekonomiska krisernas förlopp och en viss grad af möjlighet att kunna bedöma, när förändringar uti det ekonomiska läget inträffa». Därjämte ansåg samma utskott »särskilda anordningar erfordras för ett planmässigt fördröjande eller påskyndande af sådana företag, som staten eller kommunerna under alla förhållanden förr eller senare ämna utföra».

Vidare framhåller utskottet i år behovet af *en särskild or-*

Om åtgärder i syfte att vid allmänna arbetslöshet bereda arbete åt största möjliga antal arbetare.
(Forts.)

Om åtgärder i syfte att vid allmänna arbetslöshet bereda arbete åt största möjliga antal arbetare.
(Forts.)

ganisation för ändamålet, hvilket just skulle vara en anledning till, att vi nu borde skrifva till Kungl. Maj:t.

Nu har det synts Första kammarens tillfälliga utskott, att den synnerligen ansvarsfulla uppgift, som den där organisationen skulle få, icke kan lämpligen fyllas, förrän man har en sådan där krisbarometer, hvarutaf följer, att denna organisation, som skulle under vissa tider påskynda de allmänna arbetena och på andra tider återhålla dem, icke gärna bör komma till stånd, förrän den verkligen kan uträtta något. Det är för tidigt att tänka på att nu anordna en sådan organisation, då de redan af Andra kammarens utskott såsom nödvändiga framhållna förutsättningarna saknas. Emellertid har Riksdagen i år vidtagit den åtgärden att skrifva till Kungl. Maj:t för att om möjligt få en dylik statistik till stånd, men det tager naturligtvis någon tid, innan den statistiken kan föreligga, och ännu mindre kan Riksdagen nu bilda sig någon föreställning om, huruvida den statistiken kan uppfylla det mål, som afsetts därmed.

Då således de vägar, som Andra kammarens utskott påvisat för att lösa detta problem, icke för närvarande hafva praktisk användbarhet, och en skrifvelse till Kungl. Maj:t således endast skulle komma att vara ett fästade af Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på den viktiga arbetslöshetsfrågan, men utskottet har den öfvertygelsen af åtskilligt som förefallit — och jag tror, att hvar och en kan bekräfta det — att Kungl. Maj:ts uppmärksamhet synes på det lifligaste vara fäst på vikten af arbetslöshetsfrågan, så har utskottet icke ansett det vara någon anledning att för närvarande aflåta en skrifvelse i denna fråga, och allra minst har utskottet velat skrifva till Kungl. Maj:t på den motivering, som Andra kammarens utskott presterat, då utskottet icke kunnat följa den utväg, som i motiveringen anvisats, nämligen inrättandet af en särskild organisation. Det är nämligen den enda praktiska lösning, som, såvidt vi kunnat finna, framhållits i Andra kammarens utskottsutlåtande.

Att Kungl. Maj:t har sin lifliga uppmärksamhet fästad på ärendet, torde som sagdt hvar och en kunnat bilda sig ett om-döme om, och särskildt vid denna riksdag hafva framlagts två kungliga propositioner, som lämna vittnesbörd därom. Uti en kunglig proposition angående Älfkarleöfallens utvidgande har vederbörande statsråd just framhållit, att han anställt undersökning beträffande arbetsmarknadens läge med hänsyn till detta arbete, och i en kunglig proposition nr 69 angående inlandsbanans fortsättande, har statsrådet i protokollet hänvisat till ett uttalande af järnvägsstyrelsen, som är af följande lydelse:

Vidare framhåller styrelsen såsom sin mening, att det icke kan vara klokt att under så kallad »lågkonjunktur» väsentligt inskränka statens arbeten — åtminstone icke sådana, som i allmänhet bedrifvas med användande af lånemedel — för att åter

under »högkonjunktur» bedrifva dem i raskare tempo. Ehuru det ju kan ligga nära till hands att under lågkonjunktur med åtföljande minskning i statens inkomster söka i möjligaste mån inskränka statens utgifter, finner styrelsen dock vara lämpligare att just under sådan period med kraft bedrifva de arbetsföretag, för hvilkas realiserande i alla händelser länemedel anses böra användas. Förutom att under sådan period arbetslöshet brukar göra sig mera kännbar än eljest, hvilken skulle kunna afsevärdt minskas genom ett kraftigare bedrifvande af statens arbeten, måste, påpekar styrelsen, arbetena under period, då såväl arbets- som materialpriser äro förhållandevis låga, kunna bedrifvas billigare än under period, då till följd af lifigare verksamhet på den enskilda arbetsmarknaden såväl arbets- som materialpriser äro mer eller mindre onormalt uppdrifna.

Det är ungefär samma resonemang, som förekommer i motionen, och det är således alldeles uppenbart, att Riksdagen icke behöfver fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på vikten af, att det offentliga arbetet såvidt möjligt regleras så, att arbetslöshet förebygges.

Till sist ber jag att få protestera mot den förste talarens påstående, att Första kammaren skulle ställa sig kall gentemot arbetslöshetsfrågan. Jag är fullt öfvertygad om, att närhelst ett verkligt praktiskt förslag till lösning af denna fråga framkommer, Första kammaren skall ägna densamma lifigt intresse. Jag kan emellertid icke finna, att under diskussionen något sådant förslag framkommit och att under sådana förhållanden skriva till Kungl. Maj:t utan att kunna hänvisa till, huru Riksdagen tänkt sig lösa frågan, anser jag vara onödigt. Jag tror icke, att arbetslöshetsfrågan kan lösas genom än så varma tal, om man icke har några praktiska åtgärder att hänvisa till.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Björck: Jag tycker icke om att i alla väder skriva till Kungl. Maj:t, det får jag erkänna, men tillfällen kunna gifvas, då man icke bör underlåta att skriva. Denna motions syfte är så behjärtansvärdt, att jag tror, att det för Första kammarens anseende skulle verka välgörande eller åtminstone icke skadligt, om Första kammaren äfven visade sitt intresse genom att biträda Andra kammarens beslut. Kungl. Maj:t är varmt intresserad för denna fråga, och jag tror, att det skulle göra godt äfven på arbetarhåll, om Första kammaren uttalade, att den hyser varmt intresse för densamma, hvilket jag är öfvertygad om att kammaren gör och också lämnat bevis på genom att bevilja de anslag till allmänna arbeten, som af Riksdagen begärts.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få instämma i det beslut, Andra kammaren i ärendet fattat.

Om åtgärder i syfte att vid allmänna arbetslöshet bereda arbete åt största möjliga antal arbetare.
(Forts.)

Om åtgärder i syfte att vid allmänna arbetslöshet bereda arbetet åt största möjliga antal arbetare.
(Forts.)

Herr Larsson, Jacob: Gentemot den ärade talare, som här försvarat utskottet, skall jag be att i största korthet få erinra, att det är för mycket begärdt, att en enskild motionär skall kunna för någon af Riksdagens kamrar framlägga förslag, som kunna anses fylla anspråken på praktiska anvisningar för lösningen af det mest svårlösta och mest invecklade sociala problem, vi gärna kunna finna. Nej, det är just för att få fram en allvarlig undersökning om, på hvilken väg man bäst kan komma till ett lyckligt resultat, som man bör följa den enda politik, som i detta fall kan komma i fråga, nämligen att skriva till Kungl. Maj:t. Det är icke endast staten det här gäller. Det måste sättas i gång ett ordentligt samarbete mellan staten och kommunerna, därvid staten måste taga ledningen och samla kommunerna till samarbete med sig till gemensamt bästa. Att det är omöjligt för en enskild motionär att komma fram med något förslag, som kan tillfredsställa alla anspråk, är så långt ifrån att utgöra ett skäl att icke skriva till Kungl. Maj:t, att det tvärtom är det starkaste skäl för en sådan skrivelse. Det mest praktiska är att hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta undersöka, hvilken plan för ett sådant arbete må vara den bästa.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock af herr *Larsson, Jacob*, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och biträda Andra kammarens i ämnet fattade beslut.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och biträder Andra kammarens i ämnet fattade beslut.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—69;

Nej—44.

Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 25 och 26 i denna månad bordlagda utlåtande nr 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för värnpliktig att i visst fall afgiftsfritt färdas å statens järnvägar.

Om rätt för värnpliktig att i visst fall afgiftsfritt färdas å statens järnvägar.

Uti en inom Andra kammaren väckt motion nr 135 hade herr *Olausson* hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i syfte att värnpliktig, som vore inkallad till tjänstgöring å en ort, belägen mer än 200 kilometer från hans hemort, måtte äga rätt att afgiftsfritt färdas å statens järnvägar för ett besök i sitt hem.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, som haft ärendet till förberedande behandling, hade i afgifvet utlåtande hemställt, att Andra kammaren med anledning af herr *Olaussons* motion för sin del ville besluta, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täckes taga i öfvervägande, huruvida åtgärder kunde vidtagas i syfte, att medellös värnpliktig, som vore inkallad till tjänstgöring å ort, belägen mer än 200 kilometer från hans hemort, måtte kunna, i vissa ömmande fall, beredas kostnadsfri resa å statens järnvägar för ett besök i sitt hem.

Denna utskottets hemställan hade Andra kammaren bifallit, hvarefter ärendet öfverlämnats till Första kammaren, som remitterat detsamma till sitt andra tillfälliga utskott; och hade detta utskott i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt, att Första kammaren icke måtte biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Grefve *Wachtmeister*, *Henning*: Jag tillåter mig uppläsa det beslut Andra kammaren fattat i denna fråga, hvilket framgår af sidan 4 i utskottets betänkande. Kammaren har beslutat i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täckes taga i öfvervägande, huruvida åtgärder kunna vidtagas, i syfte att medellös värnpliktig, som är inkallad till tjänstgöring å en ort, belägen mer än 200 kilometer från hans hemort, måtte kunna i vissa ömmande fall beredas kostnadsfri resa å statens järnvägar för ett besök i sitt hem.

Det är sålunda synnerligen många bestämmelser i slutklämmen, som begränsa de fall, då ett sådant medgifvande, som här är i fråga, skulle kunna komma till stånd. Jag anser motionen vara i och för sig behjärtansvärd samt tilltalande, och då man vet, huru många som sträfva efter att göra värnplikts-tjänstgöringen och den militära tjänstgöringen i allmänhet impopulär, anser jag det vara oklokt af Första kammaren att genom afslag å motionen gifva dessa ytterligare tillfälle att realisera sina sträfvan.

Om rätt för värnpliktig att i visst fall afgiftsfritt färdas å statens järnvägar. (Forts.)

Om motionen bifalles, skulle man kunna frukta, säger man, att dessa järnvägsresor för de värnpliktige skulle blifva för dyra för staten, särskildt i Norrland. Men man får komma ihåg, att de flesta värnpliktiga i Norrland måste, för att komma till sina hem, företaga, utom resor å statens järnvägar, dyrbara landsvägsresor, och detta draga de sig för utan trängande nödvändighet, och dessutom få alla betala på enskilda järnvägar.

Förra året väcktes en liknande motion i Andra kammaren, men denna blef då af kammaren afslagen. Motionen kom igen i år i annan form och har af Andra kammaren bifallits. Skulle Första kammaren nu afslå förevarande motion, är det antagligt, att den kommer igen ett annat år och då blir bifallen. Att gå en sådan omväg finner jag ej vara klokt.

Då jag anser, att hvad i motionen begäres icke är för mycket, finner jag det vara riktigast, att denna kammare biträder Andra kammarens beslut, och jag anhåller därför, att kammaren måtte, med afslag å utskottets hemställan, biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Biörklund, Henning: Den föregående ärade talaren fäste uppmärksamheten på att man borde göra hvad göras kunde för att icke värnpliktstjänsten skulle blifva ännu mera impopulär än den för närvarande är. Utskottet har den uppfattningen, att om värnplikten öfverhufvud taget anses impopulär, så blir den det icke mindre genom att det lämnas tillfälle till godtycklighet och orättvisor vid de värnpliktiges skötande. Det kan väl icke nekas, att det är fullkomligt godtyckligt att föreskrifva, att den som bor 200 kilometer från öfningsplatsen skall få ersättning, men den, som bor 199 kilometer därifrån, bli utan. Det är icke heller rättvist att säga, att den värnpliktige skall vara medellös för att få ersättning. Sådana kunna omständigheterna vara, att en värnpliktig, äfven om han icke kan kallas medellös, vid en hastig påkommen resa icke har möjlighet att själf bekosta densamma. Hjälpn till de värnpliktige, utöfvad så som motionären föreslagit och Andra kammaren beslutat, måste leda till beslut, som de värnpliktige finna godtyckliga och orättvisa. Men däraf alstras missnöje och icke belåtenhet. Äfven Andra kammarens utskott har funnit dessa bestämmelser olämpliga, men ansett sig icke äga motionsrätt och därför icke kunna borttaga dem. Första kammarens utskott har intagit den ståndpunkten, att om dessa bestämmelser tagas med, gör man saken sämre än den för närvarande är. Då dessa vilkor nu icke kunna borttagas, och befälet icke får mera fria händer att hjälpa, där det behöfves, och låta bli att hjälpa, där det icke behöfves, har Första kammarens utskott ansett sig böra hemställa, att kammaren icke måtte biträda Andra kammarens i

ärendet fattade beslut, och jag anhåller om bifall till denna hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock af grefve *Wachtmeister*, *Henning*, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och biträda Andra kammarens i ämnet fattade beslut.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Grefve *Wachtmeister*, *Henning*, begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och biträder Andra kammarens i ämnet fattade beslut.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—75;

Nej—28.

Vid ånyo skedd föredragning af Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 25 och 26 innevarande april bordlagda utlåtande nr 10, angående utarbetande af årliga berättelser öfver inträffade sjöolyckor, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande nr 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående fätläkarkårens omorganisation m. m.

*Om rätt-
för värn-
pliktig att
i visst fall
afgiftsfritt
färdas å
statens
järn-
vägar.*
(Forts.)

Lördagen den 29 april.

Aflämnades en af herr *Lyckholm* m. fl. undertecknad motion, nr 107, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för fonden för fiskerinäringens befrämjande.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kam-maren åtskildes kl. 12,48 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 2 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet grefve *Hamilton* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående godkännande af förlikningsaftal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående strand- och vattenrätt i Dalälfdalen m. m.

Justerades protokollet för den 25 nästlidne månad.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af förslag till aflöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk samt en i ämnet väckt motion; afvensom

bevillningsutskottets memorial nr 23, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 19, i anledning af väckta motioner om ändring i 8 § af förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt den 28 oktober 1910.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 402, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning af motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förnyad utredning rörande lämpligaste förläggningssorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena, beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 2.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den af herr *Lyckholm* m. fl. den 29 sistlidne april väckta och då bordlagda

motion, nr 107, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för fonden för fiskerinäringens befrämjande.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 29 sistlidne månad bordlagda utlåtande nr 51, äfvensom bankoutskottets samma dag bordlagda utlåtanden nr 30, 31, 33 och 34.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under sammanträdet aflämnade kungl. propositionen.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Bohnstedt*, *Knut*, från och med den 11 i denna månad till riksdagens slut.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle uppföras främst de under denna dag första gången bordlagda ärendena samt näst därefter sättas första särskilda utskottets utlåtande nr 1.

Kammaren åtskildes kl. 3,18 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
